

УДК 633.85

Код UPOV: CAMLN_SAT

Методика

проведення експертизи сортів ріжю посівного (*Camelina sativa* (L.) Crantz)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Camelina sativa* (L.) Crantz.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння повинна становити 0,5 кг.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза повинна тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли. За необхідності експертизу продовжують на третій цикл.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному і додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило обстеженням, які тривають до завершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 120 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,45 \times 0,10$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи окремих, попередньо визначених, рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі виміри кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 120 рослин. Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 120 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 120 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 2% за рівня ймовірності 95%. У вибірці зі 120 рослин допускаються п'ять нетипових.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетипових рослин встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 8);
- Рослина: час досягання (ознака 26).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

L – лабораторні дослідження.

7. Таблиця ознак сортів рижю посівного

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. QL	Рослина: розвиток листяної розетки VG 2	слабкий	1	
		сильний	2	
2. QN	Рослина: інтенсивність зеленого забарвлення стебла VS 3	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
3. (*) PQ	Рослина: габітус VS 5	прямий	1	
		напівпрямий	2	
		розлогий	3	
4. (*) QN	Рослина: ступінь залістяності VG 5	слабкий	3	
		помірний	5	
		сильний	7	
5. QN	Рослина: центральне стебло за товщиною VS 5	тонке	3	
		середнє	5	
		товсте	7	
6. (*) (+) QN	Рослина: ступінь галуження MS 5	слабкий	3	
		помірний	5	
		сильний	7	
7. QN	Рослина: кількість вузлів на стеблі VS 4	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
8. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 5	низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
9. QL	Стебло: волоски VS 3	відсутні	1	
		наявні	9	
10. PQ	Стебло: положення гілок VG 5	пряме	1	
		напівпряме	3	
		поникле	5	
		дуже поникле	7	
11. PQ (*) (+)	Листкова пластинка: форма VS 5	овальна	1	
		яйцеподібна	2	
		оберненояйцеподібна	3	
		ланцетна	4	
		видовженоланцетна	5	

1	2	3	4	5
12. QN	Листкова пластинка: інтенсивність зеленого забарвлення VG 4	слабка помірна сильна	3 5 7	
13. (*) (+) PQ	Листкова пластинка: за формою краю VS 4	цілокрая зубчаста пилчаста	1 2 3	
14. (*) QL	Листкова пластинка: опушення верхнього боку VS 4	відсутнє наявне	1 9	
15. QN	Листкова пластинка: опушення VS 4	нещільне помірне щільне	3 5 7	
16. (*) QN	Квітка: інтенсивність жовтого забарвлення VG 5	слабка помірна сильна	3 5 7	
17. (*) (+) PQ	Плід: за формою VS 6	кулястий грушоподібний видовжено- грушоподібний	1 2 3	
18. (+) PQ	Плід: форма стулок VS 6	увігнута опукла	1 2	
19. QL	Плід: положення плодоніжки відносно стебла VS, 6	напівпряме поникле	1 2	
20. (+) QN	Плід: здатність до розтріскування VG 7	слабка середня сильна	3 5 7	
21. PQ	Насінина: забарвлення VG 7	жовте оранжево-жовте жовто-коричнєве	1 2 3	
22. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. L	мала середня велика дуже велика	3 5 7 9	
23. (+) QN	Насіння: вміст олії L	дуже низький низький середній високий дуже високий	1 3 5 7 9	

1	2	3	4	5
24. (+) QN	Олія: вміст ерукової кислоти L	низький	3	
		середній	5	
		високий	7	
25. QN	Рослина: час цвітіння VG 4	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
26. (*) (+) QN	Рослина: час досягання VG 7	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів ріжю посівного

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано робити обстеження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	сходи
2	формування розетки
3	бутонізація
4	початок цвітіння (розкрита одна квітка не менше, ніж у 10% рослин)
5	повне цвітіння (розкрита одна квітка не менше, ніж у 50% рослин)
6	зелений стручок
7	технічна стиглість насіння

До 6. Рослина: ступінь галуження, шт.

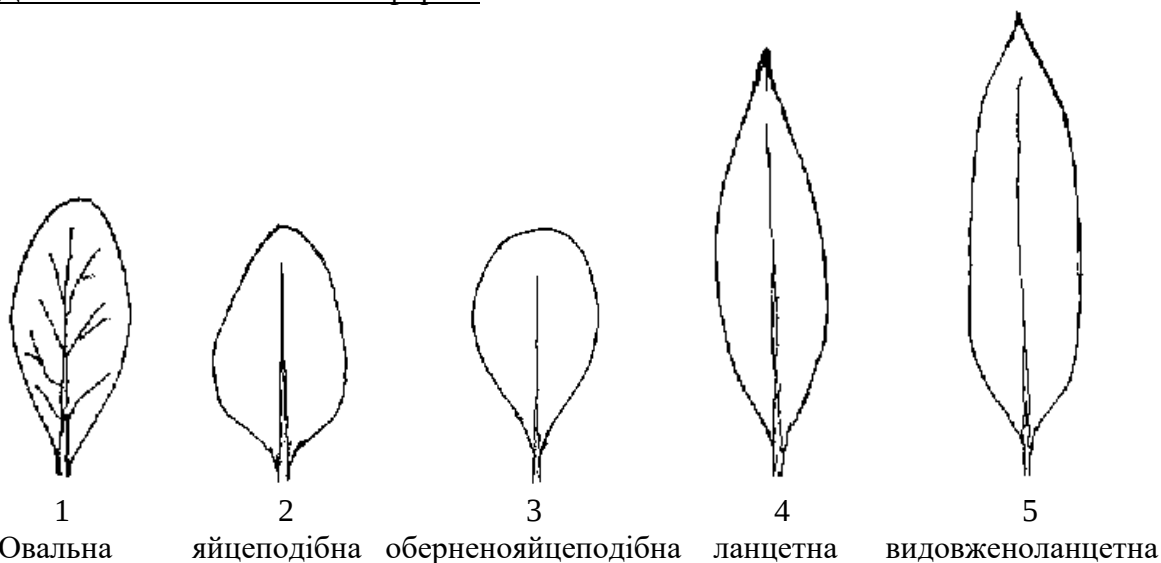
Рахується кількість гілок.

Слабкий – до 6, помірний – 6–9, сильний – понад 9.

До 8. Рослина: за висотою, см.

Низька – до 60, середня – 60–70, висока – понад 70.

До 11. Листкова пластинка: форма.

До 13. Листкова пластинка: за формою краю.

1
Цільокрая

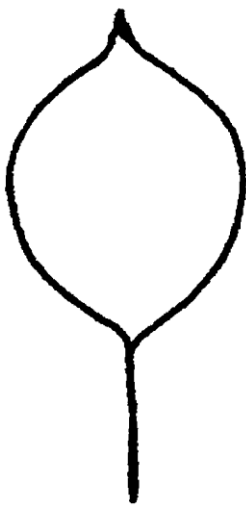

2
зубчаста

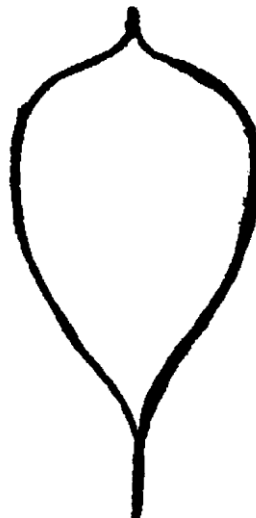

3
пилчаста

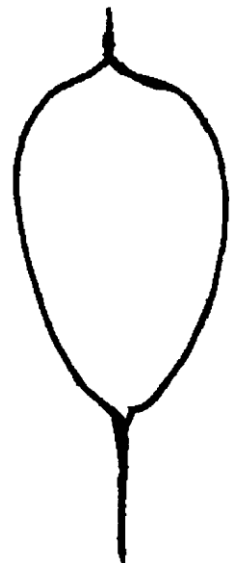
До 17. Плід: за формою.

1
Кулястий

2
грушоподібний

3
видовженогрушоподібний

До 18. Плід: форма стулок.

1
Увігнута

2
опукла

До 20. Плід: здатність до розтріскування.

Слабка – розтріскується менше 10% стручків;
 середня – розтріскується 10–40% стручків;
 сильна – розтріскується понад 40% стручків.

До 22. Насіння: маса 1000 шт., г.

Мала – до 0,8;
 середня – 0,8–1,3;
 велика – 1,4–1,8;
 дуже велика – понад 1,8.

До 23. Насіння: вміст олії, %.

Дуже низький – до 36;
 низький – 36–40;
 середній – 40,1–45;
 високий – 45,1–50;
 дуже високий – понад 50.

До 24. Олія: вміст ерукової кислоти, %.

Низький – до 2;
 середній – 2–5;
 високий – понад 5.

До 26. Рослина: час досягання, діб.

Ранній – до 75;
 середній – 75–90;
 пізній – понад 90.

9. Література

1. Алімов Д. М. Рослинництво. Лабораторно-практичні заняття / Д. М. Алімов, М. А. Білоножко, М. А. Бобро, П. І. Бондаренко, М. Я. Дмитришак, С. М. Корнієнко. – К.: Урожай, 2001. – С. 197–198.
2. Городній М. Г. Олійні та ефіроолійні культури. – К.: Урожай, 1970. – С. 210–214.
3. Никитчин Д. И. Масличные культуры. – Запоріжжя: ВПК Запоріжжя, 1996. – С. 81.